

DAG VAN DE BEROEPSKOLOM 2017

Nieuwsbrief 4

21 augustus 2017

Uitgave van de Leido Academy, thema-netwerk voor LevenLang Leren

SAMENWERKING MBO EN HBO BINNEN DE BEROEPSKOLOM

UITDAGINGEN VOOR HET MBO = EEN INHOUDELIJKE UITDAGING VOOR HET HBO

Vrijdag 6 oktober 2017
10.00 – 16.15 uur

Hotel Mercure Amersfoort – op loopafstand van Station Amersfoort-Centraal

Het thema van de DvdB in vogelvlucht aan de hand van een aantal steekzinnen:

- Na ruim 20 jaar mbo-dynamiek, gekoppeld aan de doorstroom naar het hbo, is het niet meer dan logisch om te kijken naar de stand van zaken en naar wat het heeft opgeleverd.
- De afgelopen 10 jaar is heftig geprobeerd vanuit de overheid beleid te maken als het gaat om opscholing van mbo-4-deelnemers, met het oog op optimale 'rendementen' voor alle betrokkenen, en dan is de vraag of het handig is nog eens 10 jaar op dezelfde voet verder te gaan.
- Er zijn bewegingen zichtbaar binnen het mbo om te zoeken naar mogelijkheden om als sector zelf de leerlijnen naar hogere niveaus in te vullen, en de betrokkenen zijn van mening dat dergelijke initiatieven steun verdienen.
- Er kan binnen het hbo nog veel verder worden gedifferentieerd met leerwegen en daar kunnen best leerlijnen bij zitten die optimaal aansluiten bij de sterke punten van mbo'ers.

Daarom hier een paar interessante onderdelen van deze Dag van de Beroepskolom:

- Terugkijken op de afgelopen jaren, naar de ontwikkelingen in het mbo: *Wat is in afstemming met het hbo de beste stap geweest voor mbo'ers naar een hoger niveau...*
- Onderzoek naar hoe de overheid het mbo-beleid vormgeeft: *Wat is de samenhang met ontwikkelingen in andere sectoren en op de arbeidsmarkt...*
- Informatieve inleidingen over wegen die worden gezocht om mbo'ers op een hoger niveau scholing aan te bieden: *Hoe kunnen die worden gekoppeld aan het Nederlandse raamwerk (NLQF)...*
- Voorbeelden van andere landen die vanuit het mbo hun eigen hogere niveaus invullen: *Wat zijn de mogelijkheden met sterk beroepsgerichte vormen van werkend-leren...*
- Vaststellen van thema's die de kansen voor mbo'ers vergroten: *Differentiatie binnen de beroepskolom op basis van mbo-ontwikkelingen...*
- Afsluitende sessie met Paul Oomens, directeur MBO Raad: *Reflectie en discussie...*

Programma

09.15 – 10.00 uur	Ontvangst en registratie
10.00 – 10.05 uur	Welkom en korte toelichting op het programma en de verwachtingen
10.05 – 10.20 uur	De Traditionele Keiharde Kennis Kwis
10.20 – 10.50 uur	Ontwikkelingen in het mbo, reacties in het mbo – en wat kunnen we er daarvan leren als het gaat om de afstemming op elkaar binnen de beroepskolom... <ul style="list-style-type: none">• <i>René van Schalkwijk, voormalig lid CvB Horizon College, voorzitter EUproVET (Europees Platform voor nationale VET-associaties)</i>
10.50 – 11.15 uur	Wet- en regelgeving mbo en hbo: gezamenlijke of separate ontwikkelingen – en in welke mate spelen de gemeenschappelijke doelstellingen een rol, gelet op de sectorale belangen: een inventarisatie... <ul style="list-style-type: none">• <i>Beleid overheid: Interactieve sessie met de aanwezigen</i>
11.15 – 11.30 uur	Pauze
11.30 – 12.30 uur	Huidige en op korte termijn te verwachten ontwikkelingen in het mbo, en scenario's voor de consequenties voor de loopbaan van mbo'ers – met werken, leren dan wel een combinatie daarvan - wat zijn valkuilen als het gaat om de dynamiek in het gehele systeem als er geen afstemming plaatsvindt... Inleidingen vanuit: <ul style="list-style-type: none">• Werkgeversorganisaties - loopbanen van mbo'ers <i>Gertrud van Erp, secretaris onderwijs MKB Nederland / VNO-NCW</i>• Practoraat Creatief Vakmanschap ROC van Amsterdam en dit vakmanschap op niveau 5 <i>Marieke Gervers, Practor, en Eric Aldewereld, ontwikkelaar onderwijs</i>• SBB en ruimte in de kwalificatiedossiers van mbo-4 voor doorstroom naar hogere niveaus <i>Wim Jellema en Jan Nienhuis, SBB</i>
12.30 – 12.50 uur	Vragen en antwoorden n.a.v. de inleidingen...
12.50 – 13.35 uur	Lunch
13.35 – 14.00 uur	Internationale ontwikkelingen rond het mbo: wat pikt het Nederlandse mbo daarvan op en wat kunnen ze vervolgens mee gaan doen... <ul style="list-style-type: none">• <i>Hans Daale, Leido / CHAIN5</i>
14.00 – 14.10 uur	Presentatie van stellingen – basis voor het kiezen van een discussietafel
14.10 – 14.50 uur	Discussieronde – leidend tot het vaststellen van relevante thema's – en de mogelijkheden om daarmee aan de slag te gaan
14.50 – 15.00 uur	Pauze
15.00 – 15.45 uur	Panel met inleiders en experts over de consequenties van alle ontwikkelingen, mede kijkend naar voorstellen zoals naar voren komen uit 'de studenten-labs' en de 'voorstellen vanuit het hbo voor vernieuwde regionale samenwerkingsverbanden mbo-hbo' <ul style="list-style-type: none">• <i>Moderatie: René van Schalkwijk</i>
15.45 – 16.10 uur	Reflectie op de discussies, het panel en... het hele onderwerp van deze Dag van de Beroepskolom – plus discussie met de zaal <ul style="list-style-type: none">• <i>Paul Oomens, directeur MBO Raad</i>
16.10 – 16.15 uur	Oproep voor participatie in BK16/20 en afsluiting
Extra:	
16.15 – 16.45 uur	Overleg met deelnemers die willen participeren in BK16/20 en daaraan te koppelen werkgroepen

Praktische zaken

- Vrijdag 6 oktober, van 10.00 tot 16.15 uur (inloop vanaf 9.15 uur)
- In het conferentiecentrum van Hotel Mercure, Amersfoort (op loopafstand van het centraal station, tegenover de locatie van de Hogeschool Utrecht). Er is een parkeergarage voor deelnemers, tegen gereduceerde kosten.
- De kosten voor deelname bedragen 135 euro (excl. btw)
- Aanmelding is mogelijk via info@leido.nl. Afmelden tot 25 september is kosteloos.

Inleiding

Welkom terug (of bijna terug) van vakantie en andere ontspannende bezigheden. Tijd voor het plannen van nieuwe zaken in het komende studiejaar, naast alle andere activiteiten die vanzelf de agenda vullen en door anderen worden bepaald.

Een van de traditionele mogelijkheden is de Dag van de Beroepskolom (waarbij we niet meer exact kunnen nagaan of dit de 20ste versie is, maar dan zitten we er niet ver naast...). Dit jaar komen we bijeen op vrijdag 6 oktober, in het congrescentrum van Hotel Mercure, op loopafstand van station Amersfoort (tegenover de vestiging van de HU aldaar).

Dit keer is gekozen, zoals u al uitgebreid heeft kunnen vernemen via de vorige nieuwsbrieven, voor een thema dat voor het mbo – en daarmee ook voor het hbo – van groot, zeer wezenlijk belang is als het gaat om de eigenheid van de sector en om de vraag vanuit de arbeidsmarkt naar goede en gericht geschoolde jongeren. En dan niet alleen meteen na het mbo, maar ook ‘levenlang lerend’.

MBO en identiteit: effect op jongeren

Naast hetgeen in de vorige nieuwsbrieven is gemeld, willen we nog wat verder ingaan op de aanleiding om dit thema te kiezen. Het is zeker geen gemakkelijk onderwerp, gelet op de dynamiek waarmee de mbo-sector te maken heeft.

Jongeren die het mbo volgen, houden de arbeidsmarkt in de gaten en merken dat er behoorlijk getrokken wordt aan degenen die een sterk op bepaalde delen van het werkveld gerichte opleiding hebben gedaan. Er is veel vraag naar, gezien de economische ontwikkelingen.

Maar daarnaast is er de maatschappelijke druk op mbo'ers, met mensen in hun directe omgeving die daaraan een steentje bijdragen, om door te stromen naar een hoger niveau¹. Dat kan om allerlei redenen zijn, maar men heeft zeker in gedachten dat er op de langere termijn meer kansen zijn op werk (en op een hoger salaris) als op jonge leeftijd een diploma op minimaal niveau 5 of 6 wordt behaald.

Levenlang leren: te plannen?

Het zich op jonge leeftijd een beeld kunnen vormen van een loopbaan die wordt opgehangen aan ‘levenlang leren’ was vroeger al vrijwel onmogelijk, maar met de huidige en toekomstige reuring op de nationalen en mondiale arbeidsmarkt is dat het zeker. Daarnaast kent ons land naast het hoger onderwijs geen ‘vocational routes’ naar de hogere niveaus van het Nederlandse raamwerk.

Dergelijke leerlijnen worden opgehangen aan vormen van werkend-leren (work-based learning, dual education, apprenticeships) waarbij de werkomgeving basis is voor de studie, met een eigen diploma en status. Deze bouwen voort op de mbo-benadering en -aanpak. In de praktijk blijkt dat daarmee vergelijkbare loopbanen zijn in te vullen, maar dan is een goed nationaal beleid nodig om dit over het voetlicht te brengen.

Druk op ‘omhoog-studeren’ oppikken als mbo

Wel zijn er voorbeelden van de ‘druk omhoog’ die een uitweg dient te vinden in nieuwe initiatieven, mede vanuit het mbo zelf. Deze kunnen worden geanalyseerd, als het gaat om de effecten, maar ook op de drijfveren van de studenten en degenen die dergelijke initiatieven een kans geven. Dat is een optie voor de komende jaren, als het gaat om binnen de beroepskolom in de meeste brede zin van het begrip om meer differentiatie aan te bieden. Dus niet blijven focussen op het mbo en dan hbo (Ad dan wel Bachelor), zowel initieel als post-initieel, maar kijken hoe in de praktijk mbo'ers binnen het werkveld doorgroeien en die situaties gebruiken voor het neerzetten van andere soorten leerlijnen.

Dat is vooral de taak van het mbo, zonder meer. Maar met plannen alleen kom je er dan niet. Er is een beleid, een visie en een strategie van de overheid nodig, om de scenario's een plek te geven

¹ Het is een ‘wereldprobleem’, de opwaartse druk op jongeren en vooral ook op hun ouders en begeleiders. Het heeft niet alleen te maken met de status van het mbo (VET), maar ook met de kansen op de arbeidsmarkt, zoals zij die zien. Mocht u meer willen weten hierover, kijk dan eens op (wel eerst een account aanmaken): <http://www.unevoc.unesco.org/go.php?q=e-Forum++Message+Board&thread=3705#30>

in de algehele aanpak voor Nederland. Binnen het totale systeem moet er een partij zijn – en dat kan een ministerie zijn – die ervoor zorgt dat een scenario niet ‘verdrinkt’ in allerlei discussies met alle andere betrokkenen en vervolgens wordt afgezwakt. Het mbo moet worden geoptimaliseerd, omdat die sector met veel deelnemers en een sterke binding met het werkveld dit verdient.

MBO en beleid: formuleren en afstemmen

Het is geen geheim (...) dat de sector mbo in de afgelopen jaren flink bezig is geweest met een soort hervorming van de eigen structuur, met een focus op vakmanschap (afstemming op het werkveld) en de borging van het niveau en de kwaliteit van de kwalificaties. Vergeet ook niet dat de kenniscentra zijn opgegaan in de SBB, een centralisatie met gevolgen voor de mbo-instellingen als het gaat om het omzetten van het ‘wat van een kwalificatie’ in het ‘hoe met een programma’. Ook gingen discussies als over de gevolgen van technologische veranderingen – denk aan ‘robotisering’ – niet voorbij aan het mbo met voorspellingen over het ‘marginaliseren’ van de niveaus 3 en 4, ten faveure van niveau 5 zoals de Associate degree.

Omzetten van de knop

De tijd is dus rijp om een ‘knop om te zetten’. Dat wil zeggen dat het mbo de kans moet krijgen om vanuit de eigen kracht een beleid te formuleren. De overheid moet vervolgens het afstemmen faciliteren, zoals hierboven gesteld. Er mag creatief worden gebrainstormd, en vooral ‘outside the box’ van het formele systeem. Nederland is een van de landen waar een discussie over het beroeps- onderwijs niet in de volle lengte en breedte wordt gevoerd. Daarbij moet eigenlijk gewoon het private aanbod, en dan vooral als het gaat om zgn. branchecertificaten en -diploma’s, bedrijfsopleidingen en in-company scholingstrajecten, worden meegenomen.

LLL-beleid: voortouw nemen

Zo’n 90% van de opscholing van mensen met een mbo-achtergrond gebeurt aan de hand van dit ‘niet-formele onderwijs’. Het negeren daarvan binnen de formele structuren zou voor de komende jaren een gemiste kans zijn bij het formuleren van een LLL-strategie. De Tweede Kamer is overigens ervan overtuigd dat zo’n strategie wenselijk is (denk aan de hoorzitting in januari dit jaar op dit punt), maar ook dan is de conclusie: Doen, maar wie nemen het voortouw?

MBO en HBO: andere wegen inslaan

Het is de Dag van de Beroepskolom – in het algemeen. Maar voor ons als Nederlanders gaat het dan al snel over hoe de mbo’ers naar het hbo kunnen doorstromen en hoe ze het daar doen. In statistisch opzicht levert dit nog steeds geen optimistisch beeld op – nog erger, de uitval, switch en aantal jaren studie kennen allen maar groeicijfers, in negatieve zin. Overigens, dat geldt in allerlei sectoren ook voor havisten, maar ja, daar zijn landelijke eindexamens voor, en dan heeft klagen niet zoveel nut en weinig impact – los van het stellen van toelatingseisen.

Oude situatie niet meer accepteren en nieuwe wegen inslaan

Wanneer komt het moment dat ‘we’ een dergelijke situatie niet meer accepteren? Wanneer realiseren de betrokkenen zich – kijken naar andere landen die ‘breder’ denken – dat mbo’ers die het nu niet redden in het formele hbo, op een uitstekende wijze al lerend en werkend een kwalificatie op een hoger niveau kunnen behalen? Dat kunnen diploma’s zijn op de niveaus 5 en hoger, zichtbaar te maken via het NLQF (the Netherlands Qualifications Framework). Maar het kan ook gaan om alles daar tussenin, prima te borgen qua niveau op basis van het gegeven dat dergelijke certificaten vrijstellingen opleveren voor diploma’s en formele graden op vergelijkbare niveaus.

Van regionaal naar landelijk

De overheid zet al jaren in op de regionale aanpak. Dat zou op zichzelf een uitstekende insteek zijn als er regio’s blijken te zijn die op basis van hun aanpak en de concepten voor regionale doorstroomroutes als jarenlang overtuigend en structureel beter scoren dan wat er elders wordt bereikt met alle inzet van middelen en menskracht. Er zouden dan ook kritische succesfactoren kunnen worden getoetst aan wat cruciaal is in die andere regio’s, om vervolgens daarmee ook het succes te verhogen.

Dat is echter nog niet het geval. Niet dat er weinig goede voorbeelden zijn, maar het gaat om een structuur waarbinnen aan beide kanten de dynamiek een positieve uitwerking kan hebben – samenwerkend aan innovatieve routes.

Landelijke afstemming

We moeten toe naar een aanpak en een overall-strategie waarbij het geheel beter is dan de som der delen. Het is cruciaal dat regionale successen in andere regio's worden uitgetoet. Daarvoor is een landelijke coördinatie noodzakelijk, met de mogelijkheid om zaken 'af te dwingen', ook als bekend is dat hogescholen autonoom zijn. Het is en blijft wel een erg zwak excuus als ergens wordt gesteld dat het elders niet veel beter gaat...

Zich bewezen hebbende scenario's kunnen formeel in een kader worden opgenomen, desnoods gekoppeld aan het landelijk kwaliteitszorgsysteem. De overheid kan vervolgens op basis van een monitoring van het kader en een landelijke strategie voor de beroepskolom mogelijkheden bieden aan de regio's, nog steeds samenwerkend met een landelijk overlegpunt om elkaar te ontmoeten.

Het systeem

Een goed systeem voor de beroepskolom is dat de vervolgroute voortbouwt op hetgeen als basis is neergelegd, maar dan met minimaal twee vervolgmogelijkheden. Als daarbij een direct doorlopende route ontbreekt, waarbij instromende studenten een maximale kans krijgen om een kwalificatie te verwerven op een hoger niveau, gaat het systeem mank. Deze studenten hebben weinig excuses meer in te brengen als het dan fout gaat en de studie voortijdig moet worden verlaten.

Een afstemmingsoverleg mbo-hbo

Er zijn diverse plannen door de minister gelanceerd: Studentenlabs (voorstellen van de studenten zelf), Stimulering regionale samenwerking (maken van regionale plannen als mbo en hbo) en Gelijke Kansen Alliantie (overkoepeld plan). De landelijke afstemming en 'het leren van elkaar' zitten er wel bij, maar een en ander lijkt nog steeds erg vrijblijvend – al is te hopen dat de hbo- en mbo-instellingen elkaar ook kunnen vinden in een landelijke uitwisseling van ervaringen en het implementeren van successen.

Het is eigenlijk verbazingwekkend dat alle 'alarmerende' berichten over mbo-hbo in de afgelopen 15 jaren geen van de ministers heeft kunnen verleiden tot het in het leven roepen van een brede, krachtige taskforce voor de beroepskolom – met mbo en hbo op een gelijkwaardige wijze aan te spreken op 'het aan de slag gaan' – en dus ook met een helder mandaat. Er wordt op verschillende plekken landelijk overlegd: werkgroep MBO Raad, overleggroep keuzedelen... maar dan heb je ook wel gehad.

Ook rond de Associate degree is er geen landelijk platform meer, terwijl in de afgelopen jaren de Ad in vrijwel alle relevante rapporten als een 'Haarlemmer Wonderolie' voor het smeren van de aansluiting mbo-hbo naar voren werd geschoven. Een paar hogescholen pakken de Ad (en de RAC-vorm) op, binnen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid, wetende dat men daarmee in ieder geval een belangrijke mbo-groep van dienst kan zijn.

BK16/20 en nadruk op mbo

Op de DvdB van 2014 werd besloten een landelijke overleggroep mbo-hbo in te stellen, in 2015 BK16/20 genoemd. Tot eind 2016 is er regelmatig overleg gevoerd, met als belangrijkste resultaat de ontwikkeling van de landelijke format voor de KVH's (Keuzedelen Voorbereiding HBO), algemeen, sectoraal en per (groep) opleiding(en). Daarna kwam de groep in de wachtstand, wetende dat er plannen in aantocht waren voor mbo-hbo – zoals hierboven genoemd, met een eigen plan van aanpak van de kant van BK16/20.

De overheid heeft er echter nadrukkelijk voor gekozen vast te houden aan het zoeken van oplossingen in de regio. Dat is zonder meer begrijpelijk omdat alle mbo- en hbo-instellingen hun eigen weg (kunnen en mogen) gaan bij het verzorgen van onderwijs en dat de koppeling van opleidingen dan ook bijna 1-op-1 moet worden gevonden. Maar ook de overheid weet dat men, inzoomend op wat

er zoal regionaal voorbijkomt, allemaal met dezelfde problemen worstelt, als het gaat om de cruciale aspecten van de doorlopende leerlijnen.

Landelijke samenwerking om op zoek te gaan naar de gemeenschappelijke oplossingen ontstaat niet vanzelf, als er geen stevige aanleiding voor is. Een interessant voorbeeld is het LICA dat al sinds 1993 aan de weg timmert (volgend jaar dus alweer 25 jaren...) en praat over de aansluiting. Echter, de Associate degree staat al sinds 2006 niet op de agenda als het gaat om zaken als de studiekeuzecheck, toelatingseisen, voorlichting en uitwisseling van gegevens. Niet dat men niet zou willen, maar er nog nooit van bovenaf aangedrongen om de Ad ook onder de loep te nemen. Ook voor de studentenlabs worden de projecten per hogeschool aangezwengeld, en het is OCW zelf dat op landelijk niveau straks met de regionale beleidsplannen aan de slag gaat.

Insteek op deze DvdB

Op de Dag van de Beroepskolom, kijkend naar het thema, is het tijd om weer keuzes te maken. Alles hierboven op een rijtje gezet hebbende, is het van belang om te denken in het maken van stappen door mbo-deelnemers, die passen bij wat ze aan bagage meenemen. Daarbij staat voorop dat binnen de beroepskolom² meer flexibel op elke deelsector kan worden ingespeeld.

We kunnen de keuze maken voor het mbo, als basis voor volgende stappen. BK16/20 kent zo'n 25 leden die hiermee aan de slag willen gaan, met 'de wetenschap van nu' en zicht hebbende op wat er allemaal door de overheid in beweging wordt gezet zonder een duidelijk landelijk platform voor de uitwisseling van ervaringen, kennis en creatieve gedachten. 6 Oktober wordt bekeken hoe het mbo kansen ziet om aan de ene kant de eigen positie verder te versterken en aan de andere te bezien welke rol men als mbo kan en wil spelen in de vervolgstappen.

Daarbij zit het hbo als partner, als de aanbieder van formele vervolgoopleidingen in de richting van de Ad en de Bachelor. Dus op 6 oktober moeten we bezien wat er dan allemaal voor mbo-hbo in het vat zit. Maar er is meer te doen, op hogere niveaus, mede gelet op wat in andere landen allemaal mogelijk is. Hoe daarop in te steken, gelet op de strategie van de MBO Raad en de aangesloten mbo-instellingen. Ook OCW speelt er een rol bij, net als de werkgeversorganisaties.

We nemen de uitkomsten van de discussies van de DvdB mee, in de doorstart van BK16/20, met mogelijk nieuwe leden. U bent welkom.

² De beroepskolom is natuurlijk maar een naam voor een deel van ons onderwijssysteem, en een keiharde definitie is niet te geven. Het gaat vooral om de bundeling van leerlijnen die gericht zijn op het werkveld, op alle niveaus. Tot een aantal jaren geleden keek men alleen naar mbo-hbo, maar vervolgens is het zo dat er sprake is van een benadering – met gebruikmaking van het NLQF – waarbij formele en niet-formele kwalificaties (bekostigd, privaat, erkende opleidingen, bedrijfsopleidingen, certificaten, beroepsgerelateerde routes) op een of andere wijze kunnen worden gebruikt voor het zetten van stappen in een 'verticale structuur'